

**Yeni Şafak Gazetesi'nin Penceresinden
Akp Ve Chp'nin Kadın Politikaları Ve Kadın Siyasetçilerine Bakış**

Şebnem CANSUN¹

Özet

Avrupa Birliği adayı Türkiye'de kadın siyasetçiler ve partilerin kadın politikaları her zamankinden çok ön plana çıkmıştır. Bu çalışma Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin kadın politikaları ve kadın siyasetçilerle ilgili söylemlerinin analizini *Yeni Şafak Gazetesi* üzerinden incelemektedir. Dönemsel olarak AKP'nin kuruluş yılı 2001'den günümüze gazete taraması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, her iki partinin de kadınların okullaşma, şiddet, başörtüsü, iş hayatına ve siyasal hayata katılımındaki sorunlarına eğildikleri, kadın siyasetçilerin sosyal yardımlaşma ve toplumu kötülüklerden koruma gibi konularda çalıştıkları saptanmıştır. Kadın sorunlarını çözüme konusunda iki partinin asla beraber çalışmadığı, *Yeni Şafak*'ın kadın siyasetçilerle ilgili haberleri verirken, ideolojisi gereği, AKP'li kadınlara CHP'li kadınlara olduğundan daha yakın bir yaklaşım sergilediği gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: kadın siyasetçiler, kadın politikaları, AKP, AK Parti, CHP

**A Look At The JDP's And RPP's Gender Politics And Women Politicians
Through The Yeni Şafak Daily**

Abstract

In Turkey, a European Union membership candidate, female politicians and the gender politics of political parties have gotten recently more press coverage than ever. This paper is prepared on the Justice and Development Party's (JDP) and the Republican People's Party's (RPP) political discourse analysis on gender politics and women politicians through the *Yeni Şafak Daily*. Every daily issue since the JDP's foundation date (2001) is taken into consideration. According to the research results, both parties work for women's scolarisation, violence and headscarf problems, as well as women's participation in the economic and political life. Women politicians have activities particularly on issues such as charity, the protection of the family and the society. It has been seen that on resolving women's problems, the two parties have never worked together and that *Yeni Şafak*, in line with its ideology, has been closer to the JDP women than to the RPP women.

Keywords: women politicians, gender politics, the JDP, the RPP

GİRİŞ

Türkiye'deki medya ve özellikle yazılı basında kadınların ele alınışı 1990'lı yıllarla beraber başlamıştır (Uğur-Tanrıöver vd., 2009). Bu konu üzerine yapılmış çalışmalar özellikle kadınların haberlerde ve reklamlardaki sunumuna, kadın gazetecilerin incelenmesine odaklanmıştır (Timisi, 1996; Gencel-Bek, 2006; Alankuş, 2007; Mediz, 2008). Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde benzeri araştırmaların sayılarının çoğaldığı görülmüştür. Araştırma sonuçları basın sektöründeki yöneticilerin çoğunluğunun erkek olması nedeniyle basında kullanılan dilin erkek merkezliliğini, haberlerdeki kadınların görünülmezliğini, görünürlüklerininse magazinsel ve cinsellik içerikli haberler kanalıyla oluşunu, verilen mesajlarda geleneksel iş bölümünün sorgulanmadığını ve cinsiyetçiliğin yoğun biçimde devam ettiğini göstermektedir. Acaba basında siyasi partilerin kadın politikaları ve kadın siyasetçilere yaklaşımı nasıl işlenmektedir? Bu soruya ülkede muhafazakar bir partinin iktidar, muhafazakar değerlerin etkili olması nedeniyle merkez sağ basını üzerinden cevap aramaya karar verilmiş ve çalışmada *Yeni Şafak Gazetesi*'nin konuya ilişkin haberlerine odaklanılmıştır. Çalışmanın siyasi parti odağında son iki seçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çoğunluğu elde etmiş Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) vardır. Dönemsel olarak, AKP'nin kuruluş yılı olan 2001 yılından günümüze yapılan gazete haberleri taramasında her iki partinin kadınları ilgilendiren konulardaki açıklamaları ve kadın siyasetçilerin tüm eylem ve konuşmaları araştırma kapsamına alınmıştır.² Araştırma sonuçları, en çok öne çıkan başlıklar altında toplanmış, partilerin kadın sorunlarına

¹ Siyaset bilimi doktora öğrencisi, Grenoble Siyasal Bilimler Enstitüsü – Fransa

² Partinin kuruluşu Ağustos 2001'dir. Ancak gazete taraması, kuruluş sürecini iyi görebilmek için Mayıs 2001'den itibaren yapılmıştır.

yaklaşımları ve kadın siyasetçilerin çalışmaları ana başlıkları altında sunulmuştur. AKP ve CHP'nin üzerinde özellikle çalıştığı beş kadın sorunu kız çocuklarının okullaşması, kadına karşı şiddet, kamusal alanda başörtüsü sorunu, kadınların ekonomik ve siyasal alana katılım sorunlarıdır.

PARTİLERİN KADIN SORUNLARINA YAKLAŞIMLARI

Kız çocuklarının okullaşma sorunu

İngiliz siyaset bilimci Carole Pateman'ın da dediği gibi, kadın ve erkeklerin eşit şekilde potansiyel ortaya koyabilmeleri için, öncelikle kız ve erkek çocuklarının benzeri eğitimden gelmeleri gerekir (Pateman, 1988: 95). Eşit şartlardaki eğitim 17. yüzyıldan beri feministlerin talepleri arasında yer almış, Türkiye'de bu fikir öncelikle Tanzimat Dönemi'nde (1839) gündeme gelmiştir. Günümüzde Türkiye'deki üniversitelerde yüzde 30'un üzerinde kadın öğretim üyesi olmasına rağmen (Healy, vd. 2005), yaklaşık olarak son on yılda Marmara Bölgesi'ndeki kadınların yüzde 13.1'i, Güney Doğu Anadolu'daki kadınların yüzde 46.3'ü okur yazar değildir (www.ksgm.gov.tr/egitim.html). Kız çocuklarının okullaşması ülkedeki kadınların sosyo-ekonomik hayata katılımı üzerinde etkilidir ve aşılması gereken önemli kadın sorunlarından.

AKP hükümeti kız çocuklarının okullaşması konusuyla özel olarak ilgilenmiştir.³ 2003 yılında Haydi Kızlar Okula Kampanyası başlatılmıştır. Partinin konuya olan özel ilgisine rağmen, kadın ve aileden sorumlu devlet bakanı Güldal Akşit'in CHP Adana milletvekili Gaye Erbatır'un soru önermesine verdiği cevaba göre, kız çocuklarının okullaşması ülkede hala sorundur (Yeni Şafak, 12 Mart 2005: 9). Akşit'in açıklamasına göre, 2000 yılında 15 yaş ve üzeri kadınların yüzde 21.5'i hala okuma yazma bilmemektedir. Okur-yazar kadınların yüzde 21.5'i bir eğitim kurumundan mezun değildir ve bu kadınların sadece yüzde 3.9'u yüksek eğitim almıştır.

AKP başkanı ve başbakan Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan'a göre, okur-yazar olmamanın bir mazereti olmaz (Yeni Şafak, 30 Kasım 2008: 1). Emine Erdoğan'a göre, AKP "[h]er alanda olduğu gibi eğitim alanında da cinsiyet ayrımcılığını asla kabul [etmemektedir]." Cinsiyet ayrımı olmaksızın tüm çocukların, en iyi kalitede eğitim almaları AKP'nin başlıca amaçlarından.

AKP için kız çocuklarının okullaşmasındaki yetersizlik bir sorundur. CHP hükümette olmaması nedeniyle bu konuda çalışmamaktadır.

Kadına karşı şiddet

Uluslararası Af Örgütü Türkiye raporu ülkedeki her 3 kadından 1'inin şiddet gördüğünü belirtmektedir (www.amnestyinternational.be/doc/article3921.html). Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'deki kadın hakları raporörü Emine Bozkurt'un hazırladığı ve 2007'de kabul edilen rapordaysa, ancak 469 kadına hizmet verebilen kadın sığınma evlerine bu güne dek 5512 kadının başvuru yaptığı anlatılmaktadır (www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&language=FR&reference=A6-2007-0003).

AKP kadına karşı şiddet konusuna özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Töre ve Namus Cinayetlerini Araştırma Komisyonu aracılığıyla eğilmiştir. 2005 yılında Kadından Sorumlu Bakanlık erkeklerin kadınlara şiddet uygulamaması ve bu konuda eğitilmeleri için Diyanet İşleri Başkanlığı ve Genel Kurmay ile beraber çalışma kararı almıştır (Yeni Şafak, 25 Ekim 2005: 14 ; Yeni Şafak, 12 Şubat 2006: 5). Kadınlara uygulanan şiddet AKP'li kadın milletvekillerini ilgisini çekmektedir. Örneğin Meclis Töre Cinayetlerini Araştırma Komisyonu'ndan avukat Semiha Öyüş, "yasak ilişki nedeniyle yalnızca kadınların cezalandırılmasının haksızlık olduğunu" düşünmektedir (Yeni Şafak, 8 Ağustos 2005: 14). Öyüş "İnsanın yaşam hakkı hiç bir şekilde ihlal edilemez [...] İdam cezasının kalktığı bir ülkede töre cinayetinin hala olması en ilkel kabile yaşamı görüntüsü veriyor" demiştir. Bu açıklamalarıyla AKP'li kadın milletvekili toplumdaki yaraya parmak basmakta, yalnızca kadınlar üzerinde kurulan baskıların yanlışlığını anlatmaktadır. Kadına karşı şiddet konusunda, polisin eğitimi de çok önemlidir. Töre kurbanı Gönül Dede hakkında,

³ Bkz. partinin düzenli yayını *Türkiye Bülteni*'ndeki haberler: Türkiye Bülteni (2006), "Kadının etkin olmadığı bir toplum eksik sayılır", Kasım 2006, 42: 20 ; Türkiye Bülteni (2003), "Haydi Kızlar Okula", Temmuz 2003, 2: 2 ; Türkiye Bülteni (2004), "Haydi Kızlar Okula", Ekim 2004, 17: 12.

Gaziantep milletvekili Fatma Şahin “Gaziantep'teki töre cinayeti maalesef polisin ihmalden kaynaklanıyor. Kızın yaşı büyük de olsa aile kızı ikna ettiğini de söylese yetkililer kızı aileye teslim etmemeli. Bu konuda yasalar kadından yana ama kağıtta çok şey halledilmesine rağmen uygulamada başarı yok. Polislere ve yetkililere sesleniyorum. Bundan sonra bu tür vakalarda kızı aileye teslim etmeyin” demiştir (Yeni Şafak, 12 Ağustos 2007: 7). Şahin'in dikkati çektiği konu benzeri cinayetlerin polislerin eğitimiyle bir ölçüde azalacaktır.

Kadına karşı şiddet sorununu çözmek için Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) ve Avrupa Birliği Komisyonu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Yaygınlaştırma Projesi üzerine çalışma kararı almıştır (Yeni Şafak, 6 Ağustos 2006, 1, 14). Ayrıca kadından sorumlu bakan Nimet Çubukçu “Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği'ne mektup yazarak, Kadına Karşı Şiddete Son amblesinin erkek ceketlerinde marka yanına işlenmesini [istemmiştir]” (Yeni Şafak, 27 Ağustos 2006: 11). AKP'li kadınların bu çalışmaları halkı bilinçlendirme amacını taşımaktadır.

CHP'nin kadına karşı şiddetle ilgili çalışmalarına *Yeni Şafak* neredeyse hiç yer vermemiştir. Gazete yalnızca Adana milletvekili Gaye Erbatur'un, kadına karşı şiddet konusunda, polisler ve pek çok devlet görevlisinin bu konuda özel eğitim alması gerektiği üzerine açıklamasına değinmiştir (Yeni Şafak, 12 Ağustos 2007: 7). CHP'li kadın milletvekili “Kadının can güvenliği yasayla güvence altına alınmasına rağmen polis, kaymakam ve birçok kurum bu yasadan haberdar değil. Polisin asli görevi iki taraf arasında uzlaşma sağlamak değil kadını korumaktır [...] Polis kızın eve teslim edildiğinde bunun ölümle sonuçlanabileceğini tahmin etmek zorunda” demiştir. Bu açıklama AKP'li kadın milletvekili Fatma Şahin'in açıklamasıyla benzerlik taşımakta, her iki kadının da kadın duyarlılığına sahip olduğunu göstermektedir.

Aile içi şiddet konusunda, tek başına iktidara gelen AKP'nin çalışmaları ve açıklamaları CHP'ninkilerle kıyaslanamayacak şekilde çoktur.

Başörtüsü sorunu

Kur'an'da kadının örtünmesi Nur Suresi, 24/30, 31 ayetlerinde geçmektedir. Amerikalı araştırmacı Anne Secor'da örneklenebilen bir yaklaşıma göre, Kur'an'da “kadınların ziynetleri” ile ne kast edildiği belirsizdir. Tartışmalar da buradan kaynaklanmaktadır (Secor, 2005: 14). Diyanet İşleri Başkanlığı'na göre, İslam dünyası için bu konuda tartışılacak bir konu yoktur, fikir birliği vardır (Bardakoğlu, 2006: 137-138). Ancak Diyanet İşleri başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, örtünmenin, tıpkı namaz kılmak, oruç tutmak, içki içmemek konularında olduğu gibi İslam'da bir ön şart olmadığını, kendini müslüman hisseden herkesin müslüman olduğunu belirtmektedir (Cumhuriyet, 19.01.2008, 6). İçinde bulunduğumuz dönemde, kimi sosyologlar örtünmenin modernlik ve sosyal statü yükselmesiyle ilintili olduğu savunmuşlardır. Bu görüş özellikle sosyolog Prof. Nilüfer Göle ve sosyolog Prof. Aynur İlyasoğlu tarafından dillendirilmiştir (Göle, 2002: 181 ; İlyasoğlu, 1999 : 251).

AKP kuruluşundan itibaren kadınların başörtüsü sorununa eğilmiştir. Partinin 75 kişilik kurucular kurulunda 13 kadın siyasetçi olup bunlardan 6'sı başörtülüdür (Yeni Şafak, 14 Ağustos 2001: 5; Yeni Şafak, 21 Ağustos 2001: 1; Yeni Şafak, 22 Ağustos 2001: 1). Tesettürlü kurucularla ilgili olarak AKP başkanı Tayyip Erdoğan Siyasi Partiler Kanunu'na göre, kıyafet zorunluluğu ön görülmediğini söylemiştir (Yeni Şafak, 24 Ağustos 2001: 1). Örtünme sorunu, dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 29 Ekim resepsiyonlarına yansımıştır. Cumhurbaşkanı Sezer resepsiyonlarda, başörtülü eşi olan milletvekillerine eşsiz davetiye, eşi başörtülü olmayanlaraysa eşli davetiye göndermiş, durum AKP'lilerin tepkisini çekmiştir (Yeni Şafak, 22 Ekim 2003: 12). 2003'te gazete AKP'den 4 kadın milletvekilinin bu konuyla ilgili açıklamalarına yer vermiştir. Buna göre, en keskin çıkışı yapan Nimet Çubukçu'dur. Çubukçu “Cumhuriyet bayramı herkesin bayramıdır. Böyle bir ayırım yapılmasını milletvekillerini seçen halka karşı yapılmış bir saygısızlık olarak değerlendiriyorum” demiştir. Dönemin bakanı Güldal Akşit, Gaziantep milletvekili Fatma Şahin ve Adana milletvekili Zeynep Tekin çeşitli nedenlerle resepsiyona katılamayacaklarını belirterek eşsiz davetiyeleri protesto etmişlerdir. Bu açıklamalar AKP'li kadın milletvekillerinin kadınların başörtüsü sorununu sahiplendiğini göstermektedir.

2004 yılında AKP “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin [başörtüsüyle ilgili] yasakçı kararı üzerine” İstanbul ve Ankara'da basından gizli olarak sivil toplum örgütleriyle görüşmüştür. Koordinatörlüğünü gazeteci ve AKP Merkez Karar ve Yürütme Kurulu üyesi Ayşe Böhürler'in yaptığı grupta soruna çözüm bulmaya çalışmıştır (Yeni Şafak, 17

Temmuz 2004: 14). Bakan Nimet Çubukçu'ya göre, "Başörtülü insanların bireysel haklarına önem [verilmelidir...] Başörtüsü takanlar ayrımcılığa uğramamalıdır]" (Yeni Şafak, 1 Kasım 2006: 12). Örtünen kız öğrencilerin üniversiteye alınmaması, aynı fikirdeki erkeklerin okuyabilmesi nedeniyle, cinsiyet ayrımcılığıdır (Yeni Şafak e-Gazetesi, 18 Ocak 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=18.01.2008&i=94050). Ayrıca Çubukçu'ya göre, "Türkiye'de başörtüsü uygulaması, hukuki anlamda tipik bir cinsiyet ayrımcılığı göstergesidir" (Yeni Şafak e-Gazetesi, 19 Ocak 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=19.01.2008&i=94269). Bakan Nimet Çubukçu CHP başkanı Deniz Baykal'ı başörtüsü konusunda eleştirmiştir (Yeni Şafak, 7 Ocak 2007: 1). Baykal AKP'li milletvekili ve bakanların tesettürlü eşlerinin aşırı görünürlüğünden bahsedince, Çubukçu, Deniz Baykal'ın eşinin görünmezliğini eleştirmiş, "eşiyle akşam yemeği bile yemeyen, onu yanında hiç bir yere götürmeyen biri, başörtüsüyle eşini her yerde temsil eden kadını oraya yakıştıramıyor" demiştir. Bakanın başörtülü kadınların ve özellikle üniversite öğrencilerinin haklarına özel ilgi gösterdiği görülmüştür.

Ele alınan dönemde, başörtüsünün uzantısı kabul edilebilecek bir haber de kadın milletvekillerinin TBMM'de ne giyinecekleri üzerinedir. AKP'nin 2007'de seçilen bazı kadın milletvekilleri Meclis'te etek yerine pantolon giyerlerse daha rahat olacaklarını savunmuşlar, CHP'liler buna karşı çıkmışlardır (Yeni Şafak, 8 Ağustos 2007: 12). Örneğin CHP Aydın milletvekili Özlem Çerçioğlu'na göre, "Parlamentonun bir ağırlığı [vardır]. Kıyafetler iç tüzükte yazdığı şekilde devam etmelidir" (Yeni Şafak, 8 Ağustos 2007: 12). Pantolona tolerans gösterilmesi konusu adeta başörtüsüne tolerans konusunu temsil etmiş, iki parti zıt düşmüştür. Yeni seçilen AKP'li kadın milletvekilleri ayrıca örtünen kız öğrencilerin üniversitede okuma hakkını sahiplenmiş, İstanbul milletvekili Nursuna Memecan Türkiye'yi geçmişteki Amerika Birleşik Devletleri'ne benzetmiştir. Memecan'a göre, örtünen kadınların okuyamaması tıpkı bir dönem zencilerin üniversiteye alınmaması gibidir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 7 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?i=98246; Yeni Şafak e-Gazetesi, 8 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=08.02.2008&i=98391).

Yeni Şafak Gazetesi CHP'ye başörtüsü konusunda, diğer konularda olduğundan daha çok yer vermiştir. CHP'nin başörtüsüne 2007'deki yaklaşımı Denizli'deki Dünya Kadınlar Günü'nde kendini göstermektedir (Yeni Şafak, 9 Mart 2007: 11). Denizli'deki törende CHP İl Kadın Kolları başkanı Zeliha Yaşartürk başörtülü bir kadın olan Hülya İlem'in anıta çelenk koymasına laikliğe aykırılık nedeniyle karşı çıkmıştır. CHP'li Yaşartürk "Türbanlı bir kişinin Atatürk anıtına çelenk koymasına Kadın Platformu olarak izin veremeyiz" demiş, CHP'li kadınlar Atatürkçü Düşünce Derneği üyesi kadınlarla beraber alandan ayrılmıştır.

2008'de İzmir milletvekili Canan Arıtman kadınların örtünmesinin karşısındadır ve gazetede konu edilmiştir. Arıtman örtünen kadınlara seslenmiş, "Atın örtülerinizi ve özgürleşin. Gelin bu türban esaretinden, erkek egemenliğinden kurtulalım. Bizim üzerimizden siyaset yapmalarına engel olalım ve onlara yeter artık diyelim" demiştir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 20 Ocak 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=20.01.2008&i=94438). Başka bir açıklamasında kadın milletvekili, "Kur'an-ı Kerim'de örtünmenin bulunduğunu, fundamentalistlerin kadınlara dayattığı örtünme biçimini eleştirdiğini" söylemiştir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 23 Ocak 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.01.2008&i=95029). Arıtman'ın korkusu, üniversitelerdeki "türbanın arkasından başka adımların da [gelmesi], bunların ta ki kadınlar örtünmeden sokaktan çıkmaya korkana, kız öğrenciler türbansız okula alınmayana ve kara korku tüm yüreklere [çökene] kadar sürmesidir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 9 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?i=98718). Arıtman'ın açıklamaları CHP'nin kamusal alandaki ve özellikle üniversitelerdeki başörtüsü konusuna nasıl yaklaştığını özetlemektedir.

Kadın milletvekili Canan Arıtman gibi, CHP genel başkanı Deniz Baykal da dinlerde örtünmenin her zaman olduğuna, ama son dönemdeki örtünme şekillerinin dış ülkelerden gelen bir dayatma olduğuna inanmaktadır (Yeni Şafak e-Gazetesi, 5 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?i=97908; Yeni Şafak e-Gazetesi, 13 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=13.02.2008&i=99468; Yeni Şafak e-Gazetesi, 19 Şubat 2008: <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=100753>). Baykal'a göre, "Aslında karşımızdaki konu, türban konusu değil, laiklik konusudur". 2008 yılında Baykal, kamusal alandaki türbansızlık kabulü saklı kalmak üzere, örtünen, hatta çarşaf giyen kadınlara parti rozeti takarak, halka CHP'nin bu kadınları da kucakladığı mesajını vermek istemiştir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 23 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?i=101662). Baykal'ın bu açılımına göre, "Bir insanın kılığından, kıyafetinden onun ne düşüncesini, ne ahlaki kimliğini çıkarmak doğru bir yaklaşım değildir. Herkes sosyolojik olarak içinde bulunduğu ortamın gereğini benimseyerek giyiniyor olabilir ama herkesin içinde pırl pırl bir anlayış, aydınlık bir düşünce ve çok duyarlı bir yüreğin bulunması mümkündür" (Yeni Şafak e-Gazetesi, 17

Kasım 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=17.11.2008&i=150739). CHP'nin bu yeni yaklaşımı gazetenin köşe yazarlarınca bir seçim manevrası olarak değerlendirilmiştir (Böhürler, 22 Kasım 2008; Bayramoğlu, 27 Kasım 2008; Karabıyık-Barbarosoğlu, 21 Kasım 2008). Ayrıca bu son dönem açılımlarına 2007'de milletvekili seçilen Prof. Dr. Necla Arat ve Güldal Mumcu karşı çıkmıştır (Yeni Şafak e-Gazetesi, 24 Kasım 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?i=152134; Yeni Şafak e-Gazetesi, 6 Aralık 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=06.12.2008&i=154607). Güldal Mumcu öğretmenlere, “[B]aşöğretmenimizin istediği gibi, laik cumhuriyete yakışan, kafasının içi ve dışı örtülmemiş, bir eser ortaya çıkardım' diyebiliyorsanız, görevinizi layıkıyla yapmışsınız demektir” diyerek seslenmiştir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 25 Kasım 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=25.11.2008&i=152286.). Prof. Necla Arat ise çarşaf açılımlarının partiye getireceği oydan çoğunu götüreceğini düşünmektedir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 13 Aralık 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?i=155862). Kadın milletvekillerinin açıklamaları CHP'li kadınların örtünme konusundaki sıkı tutumlarını göstermiştir.

CHP türban ve başörtüsü arasında ayırım yapmaya çalışmakta, ancak seçim döneminde Yozgat adayı Lütfüllah Kayalar'ın dağıttığı başörtüler ve son dönemindeki “çarşaf açılımı” partinin genel görüşüne ters düşmektedir (Yeni Şafak e-Gazetesi, 4 Şubat 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t= 04.02.2008&i =97642). Bu muhafazakar açılımların 2009 yerel seçimi öncesinde oy kaygısıyla yapıldığı izlenimi vardır. AKP ise muhafazakar değerleri ve başörtüsü sorununu sahiplenmektedir.

Kadınların çalışma hayatına katılım sorunu

Türkiye'de kadınlar 80 yılı aşkın süredir iş hayatında olmalarına rağmen, toplumda hala erkekler ekmek kazanan birey, kadınlar ev işlerinden sorumlu bireyler var sayılmaktadır (Peker, 1996). Sosyolog Prof. Yıldız Ecevit de ülkedeki erkeklerin hala birincil ekmek getiren olduğu fikrinin yaygın olduğuna katılmakta, bu nedenle kadınların iş bulma, işten daha kolay çıkartılma konularında dezavantajlı olduğundan, erkeklerin iş hayatındaki kadınları her zaman ikincil konumda tuttuğundan bahsetmektedir (Ecevit, 1998: 267-284). 2007'de Prof. Gülay Toksöz'ün Uluslararası Çalışma Örgütü için hazırladığı rapora göre, Türkiye'de erkek istihdamı yüzde 68.2, kadın istihdamı 23.8'dir (Radikal e-Gazetesi, 9 Mart 2008: www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=249597).

Kadınların iş hayatına katılımı üzerine açıklama yapmış AKP'li tek kadın siyasetçi bakan Nimet Çubukçu'dur. Çalışan kadın sayısındaki düşüşü, “kanunlardaki eşitlikçi yapıya rağmen, iş gücü piyasasına girişini sağlayacak gerekli mekanizmaların oluşmaması”na (Yeni Şafak, 16.12.2005: 9) ve köyden kente göçe bağlamaktadır (Yeni Şafak, 21 Kasım 2006: 11). Çubukçu çeşitli kuruluşların “erkek mühendis arıyoruz” ilanı vermesini “Bu şart kadına karşı ayrımcılıktır ve bu da Anayasa'ya ve yasalara aykırıdır” diyerek kınamıştır (Yeni Şafak, 30 Mayıs 2006: 13 ; ayrıca bkz. Yeni Şafak, 28 Ocak 2007: 6). Kadınların ekonomik hayata katılımı Çubukçu'nun önem verdiği kadın sorunlarından biridir.

CHP ise kadın istidamının düşme nedeni olarak AKP'yi görmektedir. CHP İzmir milletvekili Canan Arıtman bakan Çubukçu'ya “bakanlıktaki kadrolaşmanın bazı kadın bürokratları mağdur ettiğini, daha önce daire başkanı olan bir kadın bürokratin santral memuru yapıldığına ilişkin iddiaları [hatırlatmıştır]” (Yeni Şafak, 12 Şubat 2006: 5). CHP'nin gözünde kadın istihdam oranlarının düşüş nedeni AKP'dir.

AKP ülkede az sayıda kadının çalışmasını iş gücü piyasasına girişi sağlayacak mekanizmaların oluşmamasına ve iç göçe, CHP ise muhafazakar AKP zihniyetine bağlamaktadır.

Kadınların siyasete katılımı sorunu

Kadınlar tüm dünyada erkeklerden daha az oranda siyasete katılmakta, bunda ev işlerinin kadınların üzerinde olması örneğinde olduğu gibi, toplumdaki cinsiyetçi beklentiler ve siyasetin erkeksi yapısı etkili olmaktadır (Achin ve Lévéque, 2006: 30). Oysa siyasetteki kadın temsili önemli bir demokrasi sorunudur (Ka-Der, 2005: 10-11). Türkiye'de 2003 yılında Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) için hazırlanan bir araştırmaya göre, erkeklerin yüzde 34.4'ü, kadınların yüzde 18.6'sı siyasetle ilgilenmektedir (Kalaycıoğlu & Toprak, 2004: 9). 2007 seçimlerindeyse TBMM'ye yalnızca yüzde 9.1 oranında kadın girebilmiştir (Radikal e-Gazetesi, 15 Nisan 2007: www.radikal.com.tr/ek_haber.php? ek=r2& haberno=6948).

Dönemin AKP Kadın Kolları Genel Başkanı ve 1 Mayıs 2009 itibarıyla kadın ve aileden sorumlu devlet bakanı olan Selma Kavaf, ülke kalkınmasının ancak kadın siyasetçilerin varlığı ve çoğalmasıyla olacağını düşünmektedir (Yeni Şafak, 5 Ekim 2005: 9). Kavaf başbakanın sürekli "kadınları siyasete taşıyın" mesajı verdiği için bahsetmiştir. AKP 2007 genel seçimlerinde kadın milletvekili sayısının çoğaltılmasına özel önem vermiştir (Yeni Şafak, 9 Mayıs 2007: 12; Yeni Şafak, 6 Haziran 2007: 13). Kadın siyasetçiler ise açıklamalarıyla siyasete zenginlik katacaklarının altını çizmişlerdir. Örneğin Gaziantep milletvekili Fatma Şahin'e göre, "Kadınların duygusal zekasını, nezaketini siyasete kazandırmak [...] kadının erkeklerle beraber karar mekanizmasında yer alması" gerekmektedir. 2007'de seçilen İstanbul milletvekili İnci Özdemir ve Gülseren Topuz da siyasete kadın elinin değmesi gerektiğini düşünmektedir. Genel seçim sonrasında kimi Anadolu şehirlerinden uzun yıllar sonra ilk defa veya Cumhuriyet tarihinde ilk defa kadın milletvekilleri çıkmıştır (Yeni Şafak, 24 Temmuz 2007: 13 ; Yeni Şafak, 24 Temmuz 2007: 13). AKP kadın milletvekillerinin çoğalacağı konusundaki sözünü tutmuştur. Ayrıca parti siyasetçi kadınlar yetiştirmek için "Yerel Yönetimlerde Siyaset Akademisi" kurmuştur (Yeni Şafak e-Gazetesi, 5 Ocak 2008: yenisafak.com.tr/Politika/?t=05.01.2008&i=91494). Ama AKP 1889'da kurulan ve günümüzde Türkiye'nin de üyesi olduğu Parlamento Arası Birlik'in (PAB) tavsiye ettiği siyasete cinsiyet kotasına (18 Şubat 1997 PAB Basın Açıklaması, www.ipu.org/press-f/newdel3.htm) karşıdır. Örneğin başbakan Erdoğan için, kota kadınlara saygısızlık, onların yetersizliğini kabul etmektir. Erdoğan'a göre, kadınlar konumlarını kendi emekleriyle kazanmalıdır (Yeni Şafak, 1 Ekim 2007: 1).

CHP'li siyasetçilere göre AKP, kendisini ilerici bir parti olarak göstermek amacıyla, kadınları kullanmaktadır. Örneğin CHP Meclis Grup Başkan vekili Haluk Koç, AKP Adana milletvekili Zeynep Tekin'i vitrin, "dolgu malzemesi" olmakla suçlamıştır (Yeni Şafak, 22 Mart 2003: 13). Tekin ise cevaben, "Koç'un Türk kadınına hakaret ettiğini belirterek, Ben Gevher Nesibe, Nene Hatunları temsil ediyorum. Ben hiç bir CHP'li kadın milletvekiline ve sayın Haluk Koç'un eşine dolgu malzemesi demeyecek kadar terbiyelim" demiştir. CHP'li kadın milletvekilleri ülkedeki kadın siyasetçi sayısının azlığından yakınmaktadır (Yeni Şafak, 28 Aralık 2003: 12). İzmir milletvekili Türkan Miçeoğulları kadın ve erkeklerin Avrupa ülkelerinde olduğu gibi siyasette yan yana yer almasının gerektiğini söylemiş, "Kadının elinin değdiği her iş daha güzel olur" diye eklemiştir. Adana milletvekili Gaye Erbatır "kadınlar yerel yönetimlere geldikleri takdirde uzlaşmacı, katılımcı ve takım çalışmasından yana olan tavırları işlevsel yönde kullanılacaktır" demiştir. Bu açıklamalarla CHP'li kadın milletvekilleri, tıpkı AKP'li kadın vekiller gibi, kadın bakışının siyasete katacağı farklılık ve zenginlik üzerine odaklanmıştır. Yeni Şafak 2007'de CHP genel başkanı Deniz Baykal'ın kadın siyasetçileri özel olarak desteklediği, milletvekili seçilmelerine aracı olduğu fikrine de yer vermiştir (Yeni Şafak, 13 Ağustos 2007: 12 ; Yeni Şafak, 24 Temmuz 2007: 13 ; Yeni Şafak, 13 Temmuz 2007: 12).

AKP ve CHP için kadın siyasetçi sayısının çoğalması özel önem taşımaktadır. 2007 yılında AKP Meclis'e 30, CHP 10 kadın milletvekili göndermiş, buna göre, AKP'nin milletvekillerinin yüzde 8.8'ini, CHP'dekilerin yüzde 8.9'unu kadınlar oluşturmuştur (Milliyet, 24 Temmuz 2007). Her iki parti de söylemlerinde siyasetçi kadınların sayılarının çoğalmasının siyasete kadın bakışı, dolayısıyla zenginlik katacağının altını çizmişlerdir.

KADIN SİYASETÇİLERİN ÇALIŞMALARI

Partili kadınlar özellikle sosyal yardım ve toplumu kötülüklerden koruma konularında çalışmaktadır.

Sosyal yardım

Sosyal yardım konusu, kadın ve aileden sorumlu devlet bakanının görevleri arasındadır. AKP'li kadın siyasetçi Güldal Akşit bakanlığı döneminde özürülü çocuklar ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ile ilgilenmiştir (Yeni Şafak, 7 Ekim 2004: 8; Yeni Şafak, 20 Ekim 2004, 14). AKP'nin Sosyal İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, milletvekili Prof. Nükhet Hotar Göksel de özürülülerle ilgili çalışmalar yapmaktadır (Yeni Şafak, 26 Kasım 2005: 17 ; Yeni Şafak, 3 Aralık 2005: 12). 2005'te Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı'nı devralan Nimet Çubukçu da, tıpkı Güldal Akşit gibi, sosyal yardım konusuna özel ilgi göstermiştir. Çubukçu SHÇEK'te yetiştiren 24 bin kimsesiz kamuda işe yerleştirmiş, sokak çocuklarıyla ve yurttardaki kız çocuklarıyla ilgilenmiş, yurttardaki cinsel istismarın, Malatya Yurdu'nda patlak veren işkence skandalının üzerine gideceğini belirtmiştir (Yeni Şafak, 28.8.2005, 5; Yeni Şafak, 17 Eylül 2005: 13 ; Yeni Şafak, 27 Eylül 2005: 4 ; Yeni Şafak, 29 Eylül 2005: 5 ; Yeni Şafak, 29 Ekim 2005, 5 ; Yeni Şafak, 31 Ekim 2005, 1, 5). Ayrıca Yeni Şafak'ta bakan Çubukçu'nun kimsesiz

çocukların evlat edinilmesini teşvik ettiğine dair açıklamaları görülmektedir (Yeni Şafak, 4 Kasım 2005: 1, 4 ; Yeni Şafak, 25 Kasım 2005: 5). Bakan Çubukçu için SHÇEK'teki öğrencilerin özel önemi vardır. Öyle ki, yurtlardan üniversite kazanan öğrencilerin sevincini bakan onlarla beraber yaşamaktadır (Yeni Şafak, 28 Ağustos 2007: 7). AKP'nin iktidarda olması kuşkusuz sosyal yardım konusunda partinin öne çıkmasına aracı olmaktadır.

CHP'li kadınların sosyal yardım aktiviteleriyle ilgili olarak Yeni Şafak yeterli bilgi vermemektedir. Malatya Yurdu'ndaki işkence skandalı üzerine CHP Aydın milletvekili Özlem Çercioğlu da inceleme çalışmalarında bulunmuş, ancak CHP'li siyasetçinin bu çalışması gazetede tek cümleyle geçmiştir (Yeni Şafak, 31 Ekim 2005: 5). Yeni Şafak Gazetesi özellikle AKP'nin sosyal yardım çalışmalarına yer vermektedir. Partideki sosyal yardım çalışmalarının yalnızca kadın siyasetçiler tarafından üstlenildiği görülmektedir.

Toplumu kötülüklerden korumak

Toplumu, AKP'li kadınlar medyanın zararlı etkilerinden, CHP'li kadınlar gerici kabul ettikleri AKP'den korumaya çalışmaktadır.

2004'te, "Sanayi ve Ticaret bakanı Ali Coşkun'un reklamlarda çıplak kadın resminin kullanılmasına tepki göstermesine AK Parti'nin kadın milletvekillerinden destek [gelmiştir]" (Yeni Şafak, 17 Mart 2004: 15). Afyon milletvekili Reyhan Balandı "Kadının reklamlarda cinsel obje olarak kullanılmasını hiçbir kadının tasvip etmesi mümkün değildir", İstanbul milletvekili Zeynep Karahan Uslu ise "kadının cinsel obje olarak kullanılmasının, kadının ikincil konumunu ve kadımla ilgili kalıplaşmış yargıları pekiştirdiğini düşünüyorum. Reklamların toplumların kültür kalıplarına uygun olması gerekir" demiştir. AKP'li kadın siyasetçiler kadın bedeninin reklamlardaki sömürüsüne karşıdır.

Bir diğer eleştiri konusu televizyon programlarıdır. Örneğin Bakan Nimet Çubukçu dönemin izlenen dizilerinden, Aliye'de, boşanma konusunda avukatın anneyi yanlış bilgilendirdiğini gözlemlemiştir (Yeni Şafak, 13 Eylül 2005: 1, 19). Başka bir haberde, bir yarışma programında meşhur olan ve uyuşturucudan ölen Ata hakkında bakan "Ata'nın ölümünden TV'ler ders almalı" demiş, kanalların denetim mekanizmalarını olması gerektiğinden, KSSGM'nin "Türk aile yapısı" adlı çalışmasından bahsetmiştir (Yeni Şafak, 23 Eylül 2005: 14). Ayrıca ailelerin özel hayatlarının televizyonda anlatıldığı programlarını eleştirmiş, "Bir kadın kayınpederinin kendisine tecavüz ettiğini iddia ediyor. Mahkemede bile buna gizli oturum yapılır. TV'de mahkeme kurulur mu?... [Bazı programlar] kesinlikle engellenmeli" demiştir (Yeni Şafak, 9 Mayıs 2006: 1, 14). Televizyon programlarını eleştiren bir diğer kadın siyasetçi Adana milletvekili Zeynep Tekin Börü'dür. *O bir hanımefendi* adlı yarışma programını yayından kaldırılması için RTÜK'e şikayet etmiştir (Yeni Şafak, 2 Mayıs 2006: 2 ; Yeni Şafak, 4 Mayıs 2006: 11). Erkeklerin kadın kılıfına gireceği bu program milletvekiline göre eşcinselliği özendirecek, gençleri yanlış yönlendirecek, Türk aile yapısını bozacaktır.

Yalnızca televizyon yayınlarını hedeflemeyen kadın siyasetçiye Gaziantep milletvekili Fatma Şahin'dir. AKP'li kadın milletvekili nikahsız çocuk sahibi olan Kaya Çilingiroğlu'nu topluma kötü örnek olmakla suçlamıştır (Yeni Şafak, 18 Ekim 2006: 1, 2). Şahin'e göre, "Türk milletinin gelenek, görenek ve inançlarında [evlilik dışı] ilişkilerin olağanmış gibi algılanması doğru [değildir]. Medyayı kullanan insanların hayatlarıyla ilgili yaptıkları açıklamalar Türk aile sistemini ve Türk gençlerinin zihinsel dönüşümünü çok ters [etkilemektedir]". AKP'li kadın siyasetçiler yaptıkları açıklamalarla toplumu ve özellikle Türk aile yapısını korumaya çalışmaktadır.

CHP'li kadınların toplumu koruması gericilikle savaşmaktan, Atatürkçülüğü savunmaktan geçmektedir. CHP'ye göre AKP topluma laikliğini kaybettirebilir. Bu çerçevede CHP'li kadınlar AKP zihniyetini düşman görmektedir. Örneğin Adana milletvekili Prof. Dr. Gaye Erbatır'a göre, başbakan Erdoğan "Cumhuriyet, laiklik ve Atatürk düşmanı bir maganda"dır. Gazetede bu haberin geçme nedeni, milletvekili Erbatır'un Çukurova Üniversitesi'ndeki öğretim üyelerine bu görüşüyle ilgili bir e-postayı Meclis adresinden atması, başbakanın Erbatır hakkında suç duyurusunda bulunmasıdır. (Yeni Şafak, 19 Nisan 2007: 13). Erbatır'un açıklaması CHP'li kadın siyasetçilerin laiklik ve Atatürkçülük konusundaki hassasiyetini örneklemektedir.

Ele alınan süreçte iki partinin kadınları da toplumu koruma görevini üzerlerine almışlar, AKP'li kadınlar Türk aile yapısına, CHP'li kadınlar laiklik savunmasına odaklanmıştır. İdeolojisi gereği Yeni Şafak CHP'li kadınların aktivitelerine yeterli derecede yer vermemiştir.

SONUÇ

Yeni Şafak merkeze yakın muhafazakar görüşte bir gazetedir. Bu nedenle, genelde AKP'yi pozitif bir mercekten göstermekte, söylem ve siyasetçilerini görünür kılmakta, CHP'yi negatif bir mercekten göstermekte ve siyasetçilerinin görünürlüğünü aza indirmektedir. Buna rağmen gazetede ele alınan iki siyasi partinin kadın konusuna yaklaşımları açık şekilde görülmektedir.

AKP partinin kuruluşundan itibaren kadın sorunlarına önem vermiştir. Öncelikli kucaklanan sorun başörtüsü sorunudur. Bu soruna parmak basmak ve konuya olan hassasiyetini göstermek için AKP, kurucular kuruluna örtülü kadınları almıştır. Hükümet olmanın avantajıyla yoğun ve verimli biçimde eğililen diğer sorunlar arasında kız çocuklarının okullaşması, töre ve namus cinayetleri odağında kadına karşı şiddet, kadınların çalışma ve siyaset hayatına katılımı vardır. Kadınların sorunlarının çözümü konusunda özellikle çalışan siyasetçiler kadın ve aileden sorumlu devlet bakanı ve kadın milletvekilleri olmuş, kadınlar kendi sorunlarını kendileri sahiplenmişlerdir. Ayrıca AKP'li kadınların sosyal yardım ve aile değerlerini koruma alanlarında çalıştığı görülmüştür. Bu kadınlar özellikle Türk aile yapısını medyanın kötü etkilerinden korumaya özen göstermişlerdir.

CHP muhalefette olması nedeniyle kadınların her sorunuyla ilgilenememekte, zaten ilgilendiği durumlar da gazetede görünmez kılınmaktadır. Parti kadınların şiddet, başörtüsü, siyasallaşma sorunlarına değinmiştir. Buna göre, kadınlara karşı şiddet konusunda devlet görevlileri özel eğitime alınmalı, örtünen kadınlar radikal bir çizgiye kaymamalı, siyasete kadın eli değmelidir. Daha önce de başörtülü üyeleri olan CHP 2008 sonunda çarşafli kadınları da kucaklayarak eski keskin çizgisinden uzaklaşmıştır. Burada yerel seçim öncesi bir siyasi manevra söz konusuysa da CHP'nin uzun vadede nasıl bir yaklaşım sergileyeceği belirsizdir. CHP'li kadınlar sosyal yardım konularında çalışmakta, toplumu koruma görevini ise AKP'ye saldırı, Atatürkçülüğü sahiplenme üzerinden yapmaktadır.

Her iki parti de kadınların sorunlarını sahiplenmiş, ideolojik yaklaşım farkının belirgin görüldüğü örtünme konusunda 2008 itibariyle iki parti birbirine yaklaşmıştır. Bu çalışmanın bir defa daha öne çıkardığı gerçek, ideolojik farklılığı olan partilerin ülkenin ortak sorunlarını çözmede asla iş birliğine yanaşmamasıdır. Kadın sorunlarını çözmede de AKP ve CHP'nin bir arada çalışmak yerine yalnız çalıştığı ve çoklukla bu konu üzerinden diğer partiyi yıpratma politikası güttüğü görülmüştür. Yeni Şafak muhafazakar bir gazete olduğu için AKP'nin kadın sorunlarına yaklaşımına CHP'nin yaklaşımından daha fazla yer vermiştir.

KAYNAKÇA

Achin, Catherine ve Lévêque, Sandrine. (2006). **Femmes en politique**. Paris : La découverte.

Akşam e-Gazetesi (2008), "Velev ki tesadüf", 22 Mart 2008, <http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=112642,4& tarih=22.03.2008> (18.12.2008).

Alankuş, Sevda. (2007). **Kadın Odaklı Habercilik**. İstanbul : IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Avrupa Parlamentosu. "PROPOSITION DE RÉSOLUTION DU PARLEMENT EUROPÉEN sur le rôle des femmes en Turquie dans la vie sociale, économique et politique (2006/2214(INI))", <http://www.euoparl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT& language=FR&reference=A6-2007-0003> (18.12.2008).

Bardakoğlu, Ali. (2006). **Religion and Society, New Perspectives from Turkey**. Ankara: Presidency of Religious Affairs - Erce Matbaacılık.

Bayramoğlu, Ali. (2008). "Baykal'ın Çarşaf Harekâtı", **Yeni Şafak e-Gazetesi**, 27 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?t=27.11.2008&y=AliBayramoglu> (18.12.2008).

- Böhürler, Ayşe. (2008). "Sürrealist Tablo", **Yeni Şafak e-Gazetesi**, 22 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/default.aspx?i=13953&y=AyşeBohurler> (18.12.2008).
- Cumhuriyet (2008), "Başörtüsü ön şart değil", 19 Ocak 2008, 6.
- Cumhuriyet (2007), "Erdoğan ve Albayraklar", 23 Mayıs 2007, 7.
- Cumhuriyet (2007), "Medyada dinci egemenlik", 23 Mayıs 2007, 7.
- Ecevit, Yıldız. (1998). "Türkiye'de Ücretli Kadın Emeginin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi", Berkay-Hacımirzaoğlu, Ayşe. (der.), **75. yılda kadınlar ve erkekler**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 267-284.
- Gencel-Bek, Mine. (2006). **Medya ve Toplumsal Katılım Araştırması İçerik Analizi Sonuçları**. İstanbul.
- Göle, Nilüfer. (2002). "Islam in Public: New Visibilities and New Imaginaries", *Public Culture*, 14 (1) : 173-191.
- İlyasoğlu, Aynur. (1999). "Islamist Women in Turkey: Their identity and Self-image", *ARAT, Z.* (der.), **Deconstructing Images of the Turkish Women**, NY: Palgrave, 241-262.
- Karabıyık-Barbaroğlu, Fatma. (2008). "Benim Çarşafım Masumdur/Senin Çarşafı Hain", **Yeni Şafak e-Gazetesi**, 21 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Default.aspx?i=13939&y=FatmaKBarbarosoglu> (18.12.2008).
- Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER). (2005). **Eşit temsil için cinsiyet kotası, Erkek demokrasiden gerçek demokrasiye**. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Kalaycıoğlu, Ersin & Toprak, Binnaz. (2004). **İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın**. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Mediz. (2008). **Medyada Cinsiyetçiliğe Son**. İstanbul.
- Milliyet e-Gazetesi (2007), "Bıyıklı Meclis'te 50 kadın", 24 Temmuz 2007, <http://www.milliyet.com.tr/2007/07/24/siyaset/asiy.html> (18.12.2008).
- Milliyet e-Gazetesi (2007), "Yeni Şafak'ın iddiası: Sezer '367 yanlıs'", 22 Ağustos 2007, <http://www.milliyet.com.tr/2007/08/22/siyaset/siy10.html> (18.12.2008).
- Pateman, Carole. (1988). **The Sexual Contract**. Oxford: Polity Press.
- Parlamentolar Arası Birlik. "Basın Açıklaması" (18 şubat 1997), <http://www.ipu.org/press-f/newdel3.htm> (18.12.2008).
- Peker, Mümtaz. (1996). "Internal Migration and The Marginal Sector", Kahveci, Erol, Sungur, Nadi ve Nichols, Teo (der.). **Work and Occupation in Modern Turkey**. London: Mansell, 7-37.
- Radikal e-Gazetesi (2008), "Kadın istihdamı için pozitif ayrımcılık şart", 9 Mart 2008, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=249597> (18.12.2008).
- Radikal e-Gazetesi (2007), "Kadınlar, gençler ve seçimler", 15 Nisan 2007, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6948 (18.12.2008).
- Secor, Anna. (2002). "The Veil and Urban Space in İstanbul: Women's Dress, Mobility and Islamic Knowledge", **Gender, Place and Culture**, 9 (1): 5-22.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. "Eğitim İstatistikleri", <http://www.ksgm.gov.tr/egitim.html> (18.12.2008).
- Timisi, Nilüfer. (1996). **Medyada Cinsiyetçilik**. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Türkiye Bülteni (2003), "Haydi Kızlar Okula", Temmuz 2003, 2: 2.
- Türkiye Bülteni (2004), "Haydi Kızlar Okula", Ekim 2004, 17: 12.
- Türkiye Bülteni (2006), "Kadının etkin olmadığı bir toplum eksik sayılır", Kasım 2006, 42: 20.

- Uğur-Tanrıöver, Hülya, Vitrinel, Ece ve Sözeri, Ceren. (2009). "Gözlemlerden eylemlere : Türkiye'de cinsiyetçi olmayan bir medyaya doğru...", Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, no.10.
- Uluslararası Af Örgütü. "TURQUIE : La violence au sein de la famille", Index AI : EUR 44/021/2004 ÉFAI, <http://www.amnestyinternational.be/doc/article3921.html> (18.12.2008).
- Yeni Şafak (2004), "Ak Parti başörtüsü için STK'yi dinledi", 17 Temmuz 2005, 14.
- Yeni Şafak (2004), "AK Parti'li kadınlardan Coşkun'a destek", 17 Mart 2004, 15.
- Yeni Şafak (2004), "Akşit: Çocuklar bizim her şeyimiz", 20 Ekim 2004, 14.
- Yeni Şafak (2005), "Aliye yanlış bilgilendiriyor", 13 Eylül 2005, 1, 19.
- Yeni Şafak (2006), "Alman gelinimize Türkçe testi mi uygulayalım", 1 Kasım 2006, 12.
- Yeni Şafak (2007), "Anadolu'dan yükselen kadının sesi", 24 Temmuz 2007, 13.
- Yeni Şafak (2005), "Ata'nın ölümünden TV'ler ders almalı", 23 Eylül 2005, 14.
- Yeni Şafak (2005), "Başbakan ile yemek ödüllü bilgi yarışması", 3 Aralık 2005, 12.
- Yeni Şafak (2007), "Baykal'ın A takımı Sultanlara yenildi", 13 Ağustos 2007, 12.
- Yeni Şafak (2005), "Bir çocuğun göz yaşına tüm makamları feda ederim", 31 Ekim 2005, 1, 5.
- Yeni Şafak (2006), "Birilerinin çıkıp Kaya Bey'e haddini bildirmesi lazım", 18 Ekim 2006, 1, 2.
- Yeni Şafak (2006), "Börü He is a lady'nin pesini bırakmıyor", 4 Mayıs 2006, 11.
- Yeni Şafak (2005), "Bu zihniyet artık değişmeli", 29 Ekim 2005, 5.
- Yeni Şafak (2007), "CHP sınıfta kaldı", 24 Temmuz 2007, 13.
- Yeni Şafak (2003), "CHP'liler hırçın siyasete döndü", 22 Mart 2003, 13.
- Yeni Şafak (2007), "CHP'lilere göre pantolon hafif", 8 Ağustos 2007, 1, 12.
- Yeni Şafak (2005), "Çocukları yetim bıraktık", 4 Kasım 2005, 1, 4.
- Yeni Şafak (2005), "Çubukçu: Gençlerimize meslek kazandırıyoruz", 17 Eylül 2005, 13.
- Yeni Şafak (2007), "Çubukçu'nun gurur günü", 28 Ağustos 2007, 7.
- Yeni Şafak (2001), "Değişim erdemdir", 24 Ağustos 2001, 1.
- Yeni Şafak (2008), "Emine Erdoğan: Okuma yazma bilmemenin mazareti olamaz", 30 Kasım 2008, 1.
- Yeni Şafak (2007), "Erbatur'un hakaret dolu e-mail'ine suç duyurusu", 19 Nisan 2007, 13.
- Yeni Şafak (2007), "Erdoğan'dan Ruanda benzetmesi", 1 Ekim 2007, 1.
- Yeni Şafak (2007), "Erkek memur alınacak ilanı Çubukçu'yu kızdırdı", 28 Ocak 2007, 8.
- Yeni Şafak (2005), "Evlat edinmede esnek davranın", 25 Kasım 2005, 5.
- Yeni Şafak (2005), "Fatura neden kadına kesiliyor", 8 Temmuz 2005, 14.
- Yeni Şafak (2005), "Genç kızlar içini Çubukçu'ya döküyor", 27 Eylül 2005, 4.
- Yeni Şafak (2005), "İşte kurucular kurulu", 14 Ağustos 2001, 5.
- Yeni Şafak (2007), "Hedefimiz 40 kadın milletvekili", 9 Mayıs 2007, 12.
- Yeni Şafak (2005), "Kabineye taze kan geldi", 3 Haziran 2005, 12.

- Yeni Şafak (2006), “Kadın mühendis evde mi otursun”, 30 Mayıs 2006, 1, 13.
- Yeni Şafak (2006), “Kadına şiddete son logolu ceket”, 27 Ağustos 2006, 11.
- Yeni Şafak (2006), “Kadına yönelik şiddete karşı ulusal eylem planı”, 6 Ağustos 2006, 1, 14.
- Yeni Şafak (2006), “Kadını yok sayarak adalet sağlanmaz”, 21 Kasım 2006, 1, 11.
- Yeni Şafak (2007), “Kadınlar AK Partiyle meclis rekoru kıracak”, 6 Haziran 2007, 13.
- Yeni Şafak (2007), “Kadınlar gününde CHP’li kadınlardan kadına karşı ayıp”, 9 Mart 2007, 11.
- Yeni Şafak (2005), “Kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 25.4”, 16 Aralık 2005, 19.
- Yeni Şafak (2006), “Komisyonda namus tartışması”, 12 Şubat 2006, 6.
- Yeni Şafak (2005), “Malatya buzdağının küçük bir parçası”, 31 Ekim 2005, 5.
- Yeni Şafak (2004), “Özürlü çalıştıran işverene teşvik yolda”, 7 Ekim 2004, 8.
- Yeni Şafak (2005), “Özürlüler kanunu için yarışma”, 26 Kasım 2005, 17.
- Yeni Şafak (2007), “Polis ihmali Gönül’ü trenin kucağına itti”, 12 Ağustos 2007, 7.
- Yeni Şafak (2006), “Rezilliğe vekil tepkisi”, 2 Mayıs 2006, 2.
- Yeni Şafak (2005), “Selma Kavaf: Kalkınma kadın siyasetçiyle olur”, 5 Ekim 2005, 9.
- Yeni Şafak (2003), “Sezer’in yaptığı millete saygısızlık”, 22 Ekim 2003, 12.
- Yeni Şafak (2003), “Siyasete kadın eli değmeli”, 28 Aralık 2003, 12.
- Yeni Şafak (2001), “Tenkit takdire dönüşecek”, 21 Ağustos 2001, 1.
- Yeni Şafak (2001), “Vatandaş ayrımcılığı”, 22 Ağustos 2001, 1.
- Yeni Şafak (2007), “Yanında gezenler sepet mi Deniz Bey”, 7 Ocak 2007, 1.
- Yeni Şafak (2007), “72 yıl sonra ilk vekil”, 24 Temmuz 2007, 13.
- Yeni Şafak (2005), “24bin kimsesiz ise yerleştirildi”, 28 Ağustos 2005, 5.
- Yeni Şafak (2005), “Tacize sıfır tolerans”, 29 Eylül 2005, 5.
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “AK Parti’den kadınlar için siyaset akademisi”, 5 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=05.01.2008&i=91494> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Başörtüsü bizindir, ama yasak olmalı”, 13 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=13.02.2008&i=99468> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Başörtüsü yasağı cinsiyet ayrımcılığı”, 19 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=19.01.2008&i=94269> (8.11.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Bu ne yaman çelişki Deniz Bey!”, 23 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=101662> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Çarşaf getireceği oylardan fazlasını götürecektir”, 13 Aralık 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=155862> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Çatlak büyüyor”, 25 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=25.11.2008&i=152286> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Deniz Baykal’dan salı hutbesi!”, 5 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=97908> (18.12.2008).

- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Kadın vekillerden Meclis'te özgürlük manifestosu”, 8 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=08.02.2008&i=98391> (8.11.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Kafasının içi ve dışı örtülmemiş bir eser ortaya çıkarın”, 24 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=152134> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Kıyafeti nedeniyle insanları ayıramayız”, 17 Kasım 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=17.11.2008&i=150739> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Kur'an'da örtünme var”, 23 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.01.2008&i=95029> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Örtünüzü çıkartın özgürleşin!”, 20 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=20.01.2008&i=94438> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Özgürlük ona göre kara devrim”, 9 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=98718> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Türban CHP'nin seçim simgesi”, 4 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=04.02.2008&i=97642> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Türban ne imanun ne İslam'ın şartı”, 19 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=100753> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Türköne'den özgürlük dersi”, 7 Şubat 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=98246> (18.12.2008).
- Yeni Şafak e-Gazetesi (2008), “Yasak kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığıdır”, 18 Ocak 2008, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=18.01.2008&i=94050> (18.12.2008).